

A 42 forint, amit kiadott ital címén számoltak el, több mint kétévi lakkbére volt Gyarmati Jánosnak, aki a magyar festőasztalosok legnagyobb konjunktúrája idején is szegénységben halt meg. A vajszlói és más uradalmak kálvinista hívei azonban az ő virágai alatt adtak hálát a vallási üldözés elmúlásáért és Naszvadi Sámuel vajszlói nótáriussal vallották (1817-ben): „Hála légyen az Úr Istennek a Catholikusokkal békességben él az Ekklesia.”

Kiss Z. Géza

A közigazgatási pecsét használata a megszállt Baranyában 1918–1921 között

Az 1918 novemberében antant-szerb megszállás alá került dél-dunántúli területeket a megszálló hatalom egy közigazgatási egységbe szervezte Baranya megye néven, Pécs székhellyel. Felfüggesztették az 1886. XXI. tc. alapján működő vármegyei önkormányzatot, de ugyanezen törvény alapján kormánybiztos-főispánt neveztek ki a megye élére. Az új hatalom a neki esküt nem tett magyar közigazgatási alkalmazottakat idegenekkel váltotta fel. Ugyanakkor a napi közigazgatás szintjén – értve alatta elsősorban az ügyintézkést – az 1918 októberé előtt érvényben lévő törvények és rendeletek alapján dolgozott.

Ezt a sajátos kettősséget érzékelhetjük, ha ennek az időszaknak a közigazgatás-történetét a történeti segéd tudományok egyikének, a pecséttanak a szemszögéből vizsgáljuk. Vizsgálódásunkban a helyi közigazgatás menetét követjük: főispán-alispán, főszolgabíró-körjegyzőség és község. Ezek pecséthasználatát mutatjuk be.

Egy adott területen nemzetiségként élő népességgel való bánásmód megítélésénél lényeges szempont az anyanyelv használatának kérdése. Ez fontos a közigazgatásban is. Területünkön következő volt a helyzet: 1919 márciusában az alispán rendeletet bocsátott ki, amelyben előírta, miszerint a hozzá betérjesztendő iratokat hasábosan kell elkészíteni: egyik felén szerb nyelven, a másik felén magyar nyelven szerepeljen a szöveg. 1919 júniusában megjelent a belgrádi kormánynak az a rendelete, amely szerint a megszállt területen a hivatalos nyelv kizárólag a szerb-horvát-szlovén. Könnyítésként annyit megengedett, hogy a mindenkit érintő rendelkezések közhírré tétele két nyelven történhet: a hivatalos nyelven és az illető területen döntően beszélt nyelven. Ezeknek a nyelvhasználatot szabályozó rendeleteknek a nyomaival találkozhatunk a közigazgatási egységek pecsétjein is, illetve az iratokon. Azonban ezek a rendeletek sem a pecsétteken, sem az iratok nyelvén nem vonulnak végig következetesen.

A főispáni pecsét használata

A vármegye élén a mindenkori kormány politikai megbízottja, a főispán állt. Ezt fejezte ki a pecsétjében megtalálható magyar kiscímer. Természetesen ezt az új hatalom megtestesítője, a kormánybiztos-főispán nem használhatta. Átmeneti megoldásként Baranya vármegye címerével látja el pecsétjét. Ezt 1919 márciusában felváltja egy másik pecsét, körirata magyar nyelvű, pecsétmezeje üres. Ezt a pecsétjét a főispán a magyar nyelvű iratok hitelesítésére használta. Nem sokkal ezt követően megjelent az idegen impériumot jobban kifejező hitelesítő eszköz: 1919. április 10-től szerb és horvát nyelvű köriratot hordozó pecsétképében a vármegye címerét mutató pecsét került használatba, párhuzamosan az előbbivel. Ennek alkalmazása már vegyes képet mutatott: a főispán egyaránt használta a magyar, a szerb vagy a horvát nyelvű iratok hitelesítésére. Ez a két pecsét 1920 januárjáig maradt használatban. Ekkor a főispánt, Pandurovicot leváltották, helyébe az addigi alispán, Raics kapott megbízatást a kormánybiztos-főispáni teendők ellátására. Mivel ő erősebben képviselte a szerb annexiós törekvéseket, ezt rögtön a pecsétjén is igyekezett kifejezésre juttatni. A vármegyei címert hordozó pecsétje helyett újat készíttetett. Ennek körirata szintén szerb-horvát nyelvű volt, de pecsétmezejében már a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság címerét találhatjuk meg. Ezt a fajta pecsétjét megtalálhatjuk minden nyelvű iraton, míg a párhuzamo-

san továbbra is használatban maradt üres pecsétmezejű, magyar köriratú hitelesítő eszközök csak a magyar nyelvű iratokon. Ez a gyakorlat kimutatható egészen 1921 januárjáig.

Ahogy sűrűsödött a politikai helyzet, a megszállók egyre nyomatékosabban, külső formákban is jelezni kívánták igényüket erre a területre. Ennek eszköze lett a főispáni pecsét is. 1921 első felében új pecsét került használatba. Szerb nyelvű, cirill betűs körirat tudatja, hogy a pecsét használója Baranya és Pécs kormánybiztos-főispánja. A pecsétmezőben pedig a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság címere látható. Ettől kezdve 1921. augusztus 21-ig, a kivonulásig, kizárólag ez az egy pecsét volt használatban, bármilyen nyelven is készült az irat.

A bevezetőben említett nyelvhasználati utasítás gyakorlati alkalmazására sajnos csak egy példát találtunk a levéltári forrásban. Ez viszont a legszebb példája pecséttanilag annak, hogy milyen módon kellett volna a valóságban végrehajtani a rendelet szellemét. A kormánybiztos-főispán 1919. április 25-én Jovánovits Jánost iroda-tisztviselővé nevezte ki a X. fizetési osztályba. A kinevezési okiratot hasábosan állították ki: bal oldalon szerb nyelven, jobb oldalon magyarul. Az aláírásnál is megtaláljuk ezt a kettősséget, a hitelességet megerősítő kétfajta pecsét is egyidejűleg tűnik fel az őket megillető hasáb alatt (1. kép).

Az alispáni pecsét használata

A vármegye közigazgatásának élén az alispán állt. Őt a vármegye önkormányzata választotta, működésének alapja pedig az 1886. XXI. tc. volt. Ezt egészítették ki a továbbiakban a különböző törvények és miniszteri rendeletek. A megszállók, mint már említettük, felfüggesztették a vármegye önkormányzatát. Az alispánt is kinevezés útján iktatták be hivatalába. Azonban az így kinevezett alispán is a dualizmus időszaka alatt érvényes törvények és rendeletek alapján vezette a rábízott terület közigazgatását.

A dualizmus kori alispáni pecsét csak nagyon rövid ideig maradt használatban a megszállás után. 1919 januárjában már megjelent a főispáni pecsétre hasonló új alispáni hitelesítő eszköz: az üres pecsétmezőt körbefogó magyar nyelvű felirat hirdeti, hogy a pecsét használója Baranya megye alispánja, vagy annak nevében jár el. Ezt a fajta pecsétet szinte kizárólag csak magyar nyelvű iratok hitelesítésére használta az alispán. Ennek a pecsétnek egyszer bukkant fel egy másik használati módja, amikor is az üres pecsétmezőbe tintával beleírták a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság közismert rövidítését: SHS. A harmadik fajta alispáni pecséttel 1919 áprilisától találkozhattunk. Körirata szerb és magyar nyelven íródott, a pecsétmező pedig a vármegye címerét tartalmazta. Körirata szerint ugyan az alispáni hivatal pecsétje volt, de a mellette szereplő aláírás kivétel nélkül az alispáné. Ez a fajta pecsét megtalálható egyaránt a magyar, a szerb és a horvát nyelvű iratokon is. Ugyancsak áprilisban jelenik meg a negyedik fajta pecsét. Ennek körirata szerb és horvát nyelvű, pecsétmezőjében szintén a vármegye címere található. Ezt a pecsétet nem csak az alispán használta, hanem a nevében eljáró helyettese, a vármegyei főjegyző is. Szintén megtaláljuk mint hitelesítő eszközt minden nyelvű iraton. 1920 márciusában bukkantunk utoljára használatának nyomára. Az ötödik fajta alispáni pecsét 1919 augusztusában tűnt fel. A szerb és horvát nyelvű köriratának tanúsága szerint használója Baranya vármegye alispánja. Azonban csak a körirata szerint volt az. A valóságban kizárólag a vármegyei főjegyző által aláírt iratokon bukkant fel. Megtalálható a magyar, a szerb vagy a horvát nyelvű iratokon egyaránt.

1921 januárjától a megszállás végéig, 1921. augusztus 21-ig már csak egyfajta pecsétet használt az alispán. Ez viszont teljesen kifejezte a nagyszerb törekvéseket. A pecsét körirata szerb nyelvű, a pecsétmezőben pedig a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság címerét láthatjuk.

Összefoglalva a vármegye két legfontosabb tisztségviselőjének a megszállás alatti pecsét-használatát, azt tapasztaljuk, miszerint semmi következetesség sincs benne. A párhuzamosan meglévő magyar, illetve idegen nyelvű pecsétet egyaránt használják mind a három nyelvű iratokon. Még a magyar nyelvű pecsétet használatánál tapasztalható bizonyos következetesség, amennyiben legtöbbször a magyar nyelvű iratokon fordulnak elő.

A főispáni párhuzamos pecséthasználát ►

A főszolgabírói pecsét használata

A vármegye közigazgatásában a középső szintet a járás képviselte, amelynek vezetője és egyszemélyi felelőse a főszolgabíró volt. Az ő hatáskörét-feladatkörét szintén az 1886. XXI. tc. határozta meg. Ezt egészítették ki az idők folyamán az egyéb jogszabályok. Hitelesítési eszköze köriratának tartalmaznia kellett az adott vármegye és a járás nevét, a pecsétmezőben pedig az illetékes vármegye címerének kellett szerepelni. A megszállás után Baranya megye északi része megmaradt az anyaországénak. Ez volt a hegyháti járás. Ennek megszállt részét hozzátartolták a szentlőrinci járáshoz, a pécsváradai járáshoz pedig Tolna vármegye megszállt részét. Somogy vármegyéből Baranyához csatolták a szigetvári járást, a barcsi járást, hozzátartolták a kaposvári járásnak a demarkációs vonalon innen lévő településeit.

Mint a vármegye központi járásában, a pécsi járásban tűnt fel először a megszállás tényét rögzítő pecsét a főszolgabíró kezén. 1919 májusában találkozhattunk először az új pecséttel: szerb és magyar nyelvű köriratot találunk rajta, a pecsétmezőben Baranya vármegye címere látható. Elvértve még fel-fel bukkant a régi pecsét is. Az új pecsétet megtalálhatjuk egyformán minden iraton, bármilyen nyelven is íródott. 1921 júniusában került sor az újabb pecsétváltásra. Az idegen impériumot teljesen kifejező hitelesítő eszköz körirata szerb nyelvű, pecsétmezőjében pedig a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság címe. Ennek a pecsétnek a használatbavételével kezdődött ebben a járásban az iratok kétnyelvű fejbélyegzővel való ellátása. A szerb és magyar nyelvű hosszúbélyegző a korábban használt kerek pecsét szövegét tartalmazta.

A másik frekventált járás a baranyavári járás volt, lent a Drávaszögben. Akkor kapott jelentőséget, amikor a megszálló hatalom már biztosan tudta, hogy ez a terület a nemzetközi döntés értelmében az övé lesz. Erre 1919 májusában került sor. Ennek ellenére csak 1919 őszén jelenik meg ennek a ténynek a pecséten való kifejeződése. Addig a dualizmus kori főszolgabírói pecsét volt használatban. Az 1919 őszén (szeptember 12.) felbukkant új pecsét erőteljesen fejezte ki a nagyszerb törekvéseket: a cirill betűs körirattal körbefogott pecsétmezőben nem a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság címe található, hanem Szerbia címe. Szeptember 26-tól a főszolgabíró e mellett egy másik pecsétet is kezdett használni. Ez felségjelvény nélküli volt. 1919 novemberében felbukkant egy harmadik pecsét is. Ez nagyobb átmérőjű volt, szerb nyelvű körirattal volt ellátva, pecsétmezőjében a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság címerével. Végül 1920 novemberében bukkanhatunk a negyedik fajta főszolgabírói pecsétre. Az utóbbi két pecsét köriratában megtalálható az új államhoz való tartozásra történő utalás, nyomatékosan téve a pecsétmezőben helyet foglaló címer által kifejezett felségjogot. Ezt a négy pecsétet használta a baranyavári főszolgabíró felváltva, anélkül, hogy a használatukban valamiféle következetességet sikerült volna felfedeznünk. Ez a gyakorlat 1921 nyaráig tartott, amikor is már csak az utolsóként említett pecsét szolgált az aláírás mellett a hitelesítés eszközeként, a megszállás végéig.

Amikor a demarkációs vonalat 1919 áprilisában délebbre vonták meg, a szigetvári járást a barcsi járáshoz csatolták, kirendeltségi státusban hagyva meg a volt járást. A barcsi járás főszolgabírójára 1920 áprilisától a régi, dualizmus kori pecsétje mellett egy üres pecsétmezőjű, cirill betűs körirattal ellátott pecsétet is kezdett használni. Ez a kettős pecsét használata megmaradt 1921 májusáig, amikor is ezeket felváltotta a horvát nyelvű köriratot hordozó, a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság címerével ellátott pecsét. Amikor a szigetvári járásból kirendeltség lett, a régi főszolgabírói pecsét használata továbbra is érvényben maradt, mivel a kirendeltség vezetőjének kezében megmaradt a hatáskörök többsége. Csak 1919 decemberétől rögzítette új pecsét a megváltozott közigazgatási beosztást. Ez a pecsét jelezte az idegen impérium jelenlétét is: köriratában szerb nyelvű, pecsétmezőjében az idegen hatalom felségjelét viselő pecsét került használatba. A körirat azt tudatta, hogy a pecsét használója a „Barcsi járás Szigetvári Kirendeltsége” nevében jár el. Ettől kezdve a régi főszolgabírói pecsétet a járás egyéb tisztviselői kezdik használni, pl. az útbiztos.

A szentlőrinci járás székhelye 1919 áprilisától Sellyére került, s így természetesen a járás neve is megváltozott, s lett belőle sellyei járás. Azonban ez a változás a járás vezetőjének pecsétjén csak júliusban jelentkezett. Ekkor került használatba a szerb és magyar köriratú új pecsét, mezejében a vármegye címerével. Ezt a pecsétet 1920 januárjában felváltotta a most már teljesen az új impériumot mutató pecsét: körirata horvát nyelvű, a zárt pecsétmezőben pedig a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság címe található. Itt is megfigyelhető az az érdekes változás, amiről már a pécsi járás esetében beszélünk: az egy nyelvűvé vált pecsét megjelenésekor megjelenik a szerb-magyar nyelvű fejbélyegző.

A mohácsi járásban 1919 júliusától a magyar pecsét mellett használatban volt egy szerb-horvát nyelvű is, amelynek pecsétmezejében a vármegye címere található. A kétfajta pecsétet minden következetesség nélkül használta a főszolgabíró. Ez a kettős pecsét használat szűnt meg 1920 januárjában. Ettől kezdve az a szerb-horvát köriratú pecsét lesz a főszolgabíró hitelesítési eszköze, amelynek zárt pecsétmezejében az idegen impérium felségjelvénye található. Ez a pecsét is erőteljesen fejezi ki az expanziós törekvéseket, mivel a zárt pecsétmezőben található még egy körirat, amely az új államhatalom nevét tartalmazza (2. kép).

A pécsváradi járás és a siklói járás esetében találkozhattunk azzal a jelenséggel, hogy jöllehet kétszer is változott az idegen megszállás tényére utaló pecsét, a pecsétmezőben mindannyiszor megmaradt a vármegye címere.

A körjegyzőségi-községi pecsét használata

A megszállók által gyakorolt közigazgatás nem szüntette meg az 1886. XXII. tc.-en alapuló községi önkormányzatot. Nem szüntette meg a több kis község közös adminisztrációját végző körjegyzőségi intézményt sem. Ugyszintén érvényben maradt az a belügyminiszeri rendelet is, amely 1903. január 1-jétől ezt az ügyintézkedést szabályozta. Azt mondhatjuk, hogy a közigazgatás legalsó szintjén a magyar jogszabályoknak megfelelően zavartalanul folyt a napi ügyintézés.

A megszálló hatalom érintetlenül hagyta a körjegyzőségek területi beosztását is. Mivel a körjegyzők önálló ügyintézők voltak, saját, külön pecséttel rendelkeztek. Ezek a pecsétek a dualizmus időszakában – legalábbis Baranya megyében – nagyon ritkán tartalmaztak pecsétmezejükben jelvényt vagy akár csak helykitöltő díszítést is. Ez jellemző volt a megszállás alatt készített új körjegyzőségi pecsétekre is. Általában 1919 második felében került sor az idegen hatalom alá kerülésnek pecséteken való kifejeződésére. Ekkor szerb vagy horvát nyelvű körirattal ellátott körjegyzőségi pecsétek kerültek használatba. De az is előfordult, hogy kétnyelvű volt a körirat, de magyarul soha. Ezek elkészülte után a korábbi, dualizmus kori pecséteket már nem használták. Ezen a szinten már nem tapasztalható a párhuzamos pecsét használat. A pecsétek tartalmi és formai összetevői annyira különbözőek, hogy talán nem járunk messze az igazságtól, ha kijelentjük, miszerint a pecsét használatra vonatkozóan a megszállók részéről nem történt központi intézkedés. Egyedül a pecsét alakja volt hagyományosan kerek. De már nagyságuk, a benne található szöveg tartalma nagyon eltért. Fentebb említettük, hogy ezek a pecsétek nem tartalmaztak jelvényt. Ez így is volt, de mint minden alól, ez alól is található kivétel. A kémesi, a versendi és a vókányi körjegyzőség pecsétjében megtalálható a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság felségjelvénye. Érdekességként megemlítjük, hogy kutatásunk során rábukkantunk egy „biankó” pecsétre. Ez egy 1920 júniusában kelt, szerb nyelven íródott, magyar fejléces iraton találtuk. A kácsfalui körjegyző használta. A szerb és horvát nyelvű köriratot viselő pecsétnek üres volt a pecsétmezeje. Általában itt szokott helyet foglalni a körjegyzőség székhelyének neve. Csak az irat keltezésénél található helynév alapján lehetett azonosítani a pecsét hovatartozását, mivel köriratából csak annyi derült ki, hogy az „körjegyzőség”-i.

Minden település, így a legkisebb is, saját pecséttel rendelkezett. Ezt általában helyhatósági bizonyítványokra, felsőbb helyre beterjesztett költségvetéseikre stb. tette rá hitelesítés céljából a bíró. Az érvényben lévő belügyminiszeri rendelet értelmében az 1890-es évek második felétől ezek a pecsétek, hacsak nem tartalmaztak címet, nagyon egysíkúak. Az illető vármegye és település nevét tartalmazták, egyforma nagyságú, kerek hitelesítő eszközök voltak.

A megszállás után először az úgynevezett baranyai háromszögben vagy más néven Drávaszögben található településeknél tapasztalható az idegen hatásra létrejött pecsétre történt átváltás. Innen terjedt fokozatosan északabbra, egy jól kitapintható vonalig. Ez a Vajszló–Szava–Bisse–Vókány–Németboly–Dunaszekcső határig terjedt. A forrásanyag hiányos volta miatt azonban sajnos nem áll módunkban egy pontos kronológiát összeállítani a pecsétek megjelenésének időpontjáról. De annyit megállapíthatunk a tévedés kockázatának minimumra szorításával, hogy a körjegyzőségi pecsétváltást nemsokára követte a községi pecsét megváltoztatása is. Párhuzamos vagy egyes pecsét használat a községeknél nem volt tapasztalható. Az idegen pecsét megjelenése után a dualizmus korit már nem használták. Az idegen pecsétek tartalmilag eltértek a magyar községi „pecsétszabvány”-tól. Nemcsak a település nevét és az illetékes vármegye nevét tartalmazták, hanem a járásé is megtalálható.

Karancs és Kisköszeg községek esetében pedig az új állam nevét is feltüntették. Ez a terület hosszú időre a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság felségterülete lett. Ott település esetében pedig jellempileg is megjelent az idegen impérium: Diósvizsló (3. kép), Siklós, Hercegszöllős, Kisköszeg, Sepse. Az utóbbi három részéről érthető volt a felségjelvény megjelenítése: a Drávaszögben található. Az első két település esetében talán az idegen impérium részéről a terület bekebelezésére való vágyakozás öltött ilyen külsődleges formát.

Az anyakönyvi igazgatás pecséthasználata

Az állami anyakönyvezés bevezetéséről intézkedő 1894. XXXIII. tc. meghatározta az egész országra egységesen érvényes állami anyakönyv-vezetői pecsétet is: a pecsétmezőben az ország kiscímérét kellett feltüntetni, a köriratban pedig az adott anyakönyvi kerület nevét. Érdekes módon csak az 1906-ban kiadott belügyminiszteri rendelet mondta ki, miszerint minden nagyközség, valamint minden körjegyzőség alkot egy-egy anyakönyvi kerületet, melynek székhelye a nagyközség, illetőleg a körjegyzőség székhelye. A megszállók az anyakönyvvezetés terén is a magyar jogszabályokban lefektetett előírásokat alkalmazták.

Az állami anyakönyvi hivatalok többsége – az eddig rendelkezésünkre álló források alapján – az egész vizsgált időszak alatt a magyar felségjelvényvel ellátott pecsétet használta. Igaz, többféle módon. Egyik alkalmazás volt, amikor a dualizmus korszakában használatban tartott pecsétet minden változtatás nélkül rányomta hitelesítésként a kiadott okmányra. A másik esetben pedig az őszirózsás forradalom alatt hozott rendeletnek megfelelően használta. Az 1918. november 28-án megjelent jogszabály intézkedett az új államformának megfelelő felségjelvényről. Eszerint a kiscímerről lekerült a korona, valamint a hármashalmon lévő korona is eltűnt. Ezt a címet kellett értelemszerűen a pecséteken is használni. Ezt a pecsétet alkalmazta Baranyában a legtöbb anyakönyvvezető. A harmadik változat, amikor az idegen uralmat óvatosabb formában jelezte a pecsét használója. Ilyenkor a pecsétmezőben található magyar kiscímert átvárták az SHS betűkkel. A negyedik esetben a magyar kiscímert kivágták a pecsétből, és az üres pecsétmezőjű anyakönyvi pecsétet használta a hivatalnok.

Teljesen az idegen impérium jelenlétére utalnak azok a pecsétek, amelyeknél úgy a körirat, mint a felségjelvény egyértelművé teszik ezt aényt. A köriratok szerb vagy horvát nyelven készültek, illetve mindkét nyelven, a pecsétmezőben pedig a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság címere foglal helyet. De olyan pecséttel is találkozunk – Kémes esetében –, ahol a körirat horvát nyelvű, a pecsétmezőben viszont Szerbia címere látható.

Annak ellenére, hogy az anyakönyvi igazgatás a közigazgatás egyik legfontosabb területe, az idegen impérium jelenlétének pecséteken történő megjelenítésével csak későn találkozunk. 1920 első negyedében kezdenek csak feltűnni az előbb említett jelek. 1921 első negyedétől már sűrűbben találkozhatunk az új pecsétekkel.

Kutatásaink szerint az anyakönyvi kerületeknél mindig csak egyfajta pecsét volt használatban, akár magyar, akár szerb vagy horvát nyelven íródott az okmány, amelynek hitelesítésére használták.

Tegzes Ferenc

A bányászok lelkeszei Magyarországon a két világháború között

A Rerum novarum eszméinek magyarországi megvalósítása során két egymással összefonódó, de azért világosan elkülöníthető formát különböztethetünk meg. Az egyik a keresztényszocialista szakszervezeti mozgalom, amely az ellenfelet a saját eszközeivel akarta legyőzni, vagy másként fogalmazva, a korszerű szindikalizmus eszközeivel kívánta érvényre juttatni a keresztény munkások és munkavállalók gazdasági és szociális érdekeinek védelmét. A másik lehetőség a katolikus egyház szociálpolitikai programjának saját szervezeti keretei közötti realizálása volt. E kétféle lehetőségnek az együttes alkalmazását vizsgáljuk meg egy speciális területen, a bányamunkások között.